

087.11

P 225

087.11
P 225

РАНОК

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО «МОЛОДЬ»

1947

827.11 + 891.77 - 93

ст Поверніть книгу не пізніше зазначеного терміну.

Киево-Святошинська друк.

X

РАНОК

ВІРШІ, КАЗКИ ТА ОПОВІДАННЯ
КЛАСИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДЛЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ВІКУ

„Перевірено на 1973 р.“

Перевірено в 1968 р.

„Перевірено в 1961 р.“

12089 8273

карп. яка
О. Д. Д. Яча
Бібліотека

V

0

Перевірено 105 р.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ УКРАЇНИ
„МОЛОДЬ“
КИЇВ 1947

ПЕРЕВІРЕНО В 1980 Р.

МОЛОДШИЙ ВІК

92

Читальний зал

ЗМІСТ

Стор.

<i>Тарас Шевченко. Ранок.</i> Мал. Л. Джолос	3
<i>Леся Українка. На зеленому горбочку.</i> Мал. Л. Джолос	4
<i>Леся Українка. Вишеньки.</i> Мал. О. Паславської	5
<i>Тарас Шевченко. Качечка.</i> Мал. В. Аверіна	6
<i>Володимир Самійленко. Вечірня пісня.</i> Мал. Г. Бондаренка	7
<i>Юрій Федькович. Вечір.</i> Мал. І. Філонова	8
<i>Тарас Шевченко. Садок вишневий коло хати.</i> Мал. Ю. Петрова	9
<i>Леонід Глібов. Стоїть гора високая.</i> Мал. І. Плещинського	10
<i>Петро Гулак-Артемівський. Рибалка.</i> Мал. Л. Джолос	11
<i>Леонід Глібов. Загадка.</i> Мал. Б. Бланка	12
<i>Амеросій Метлинський. Буря.</i> Мал. Л. Джолос	13
<i>Яків Щоголів. Осінь.</i> Мал. І. Плещинського	14
<i>Іван Франко. Осінь.</i> Мал. І. Плещинського	15
<i>Яків Щоголів. Зимовий ранок.</i> Мал. Ю. Петрова	16
<i>Леонід Глібов. Зимня пісенька.</i> Мал. Б. Бланка	17
<i>Тарас Шевченко. Весна.</i> Мал. Г. Бондаренка	18
<i>Леонід Глібов. Веснянка.</i> Мал. О. Паславської	19
<i>Степан Руданський. Гей, бики!</i> Мал. О. Довгала	20
<i>Євген Гребінка. Маківка.</i> Мал. О. Паславської	21
<i>Леонід Глібов. Квітчине весілля.</i> Мал. Л. Джолос	22
<i>Іван Франко. Киця.</i> Мал. В. Аверіна	24
<i>Павло Грабовський. Щоглик.</i> Мал. В. Аверіна	25
<i>Михайло Коцюбинський. Про двох цапків.</i> Мал. І. Плещинського	26
<i>Михайло Коцюбинський. Дві кізочки.</i> Мал. І. Плещинського	27
<i>Михайло Коцюбинський. Івасик та Тарасик.</i> Мал. О. Довгала	28
<i>Михайло Коцюбинський. Десять робітників.</i> Мал. І. Дайца	29
<i>Іван Франко. Ріпка.</i> Мал. Г. Бондаренка	30
<i>Іван Франко. Заець та Іжак.</i> Мал. І. Плещинського	32
<i>Леся Українка. Біда навчить.</i> Мал. В. Аверіна	35

Тарас Шевченко

РАНОК

...Дивлюся—аж світає,
Край неба палає,
Соловейко в темнім гаї
Сонце зустрічає;

Тихесенько вітер віє,
Степи, лани мріють;
Між ярами над ставами
Верби зеленіють;

Сади рясні похилились;
Тополі по волі
Стоять собі, мов сторожа,
Розмовляють з полем.

Леся Українка

НА ЗЕЛЕНОМУ ГОРБОЧКУ

На зеленому горбочку
У вишневому садочку
Притулилася хатинка.

Мов маленькая дитинка
Стиха вийшла виглядати,
Чи не вийде її мати.

І до білої хатинки,
Немов мати до дитинки,
Вийшло сонце, засвітило
І хатинку звеселило.

Леся Українка

ВИШЕНЬКИ

Поблискують черешеньки
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
Діточкам маленьким.

Дівчаточко й хлоп'яточко
Під деревцем скачуть,
Простягають рученята
Та мало не плачуть.

Раді б вишню з'їсти,
Та високо лізти,
Ой, раді б зірвати,
Та годі дістати!

„Ой, вишеньки-черешеньки,
Червоні, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі?“

„Ой, того ми так високо
Виросли на гіллі –
Якби зросли низесенько,
Чи то ж би доспіли?“

Тарас Шевченко

КАЧЕЧКА

Тече вода спід явора
Яром на долину.
Пишається над водою
Червона калина.

Пишається калинонька,
Явір молодіе,
А кругом їх верболози
Й лози зеленіють.

Тече вода із за гаю
Та попід горою;
Хлюпошуться качаточка
Поміж осокою.

А качечка випливає
З качуром за ними,
Ловить ряску, розмовляє
З дітками своїми.

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

Тихесенький вечір
На землю спадає,
І сонце сідає
В темнесенький гай.

Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Світи ще годину,
Бо рано ще спати,
Милуй нас, як мати,
Теплом обгортай!

Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Без тебе так страшно
І темно надворі,
Хоч місяць і зорі
Освітять наш край.

Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Не слухає сонце,
За гору сідає
І нам посилає
На всю ніч: прощай!

Ой, сонечко ясне,
Невже ти втомилось,
Чи ти розгнівилось?
Іще не лягай!

Юрій Федькович

ВЕЧІР

Гой, вечір, вечір, тиха погода,
За голубі гори сонце заходить,
А голубі гори нічка вкриває.
Жене хлопець вівці, в сопілку грає,
А волики ричуть, з поля ідучи,
При чистім потоці водичку п'ючи.

Тарас Шевченко

САДОК ВИШНЕВИЙ КОЛО ХАТИ

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть,
Плугатарі з плугами йдуть,
Співають ідучи дівчата,
А матері вечерять ждуть.

Сім'я вечеря коло хати,
Вечірня зіронька встає;
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все... Тільки дівчата
Та соловейко не затих.

Леонід Глібов

СТОІТЬ ГОРА ВИСОКАЯ

Стоїть гора високая,
Попід горою гай,
Зелений гай, густесенький,
Неначе справді рай.

Під гаєм в'ється річенька...
Як скло вода блищить;
Долиною зеленою
Кудись вона біжить.

Край берега, у затишку,
Прив'язані човни;
А три верби схилилися,
Мов журяться вони,

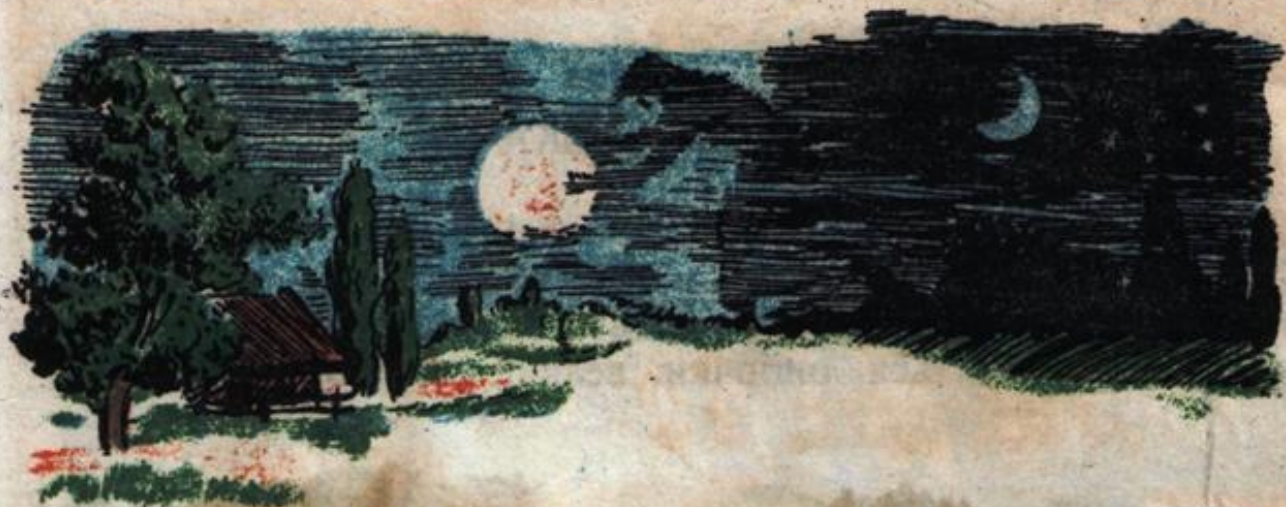
Що пройде любе літечко,
Повіють холода,
Осиплеться їх листячко
І понесе вода.

Стоїть гора зелена,
Зелений гай шумить;
Пташки співають голосно
І річечка блищить.

РИБАЛКА

Вода шумить!.. Вода гуля!..
На березі рибалка молоденький
На поплавець глядить і примовля:
„Ловіться, рибочки, великі і маленькі!“

Леонід Глібов

ЗАГАДКА

Котилася тарілочка
По крутій горі,
Забавляла любих діток
У моїм дворі.
Прийшла баба—сама чорна
І чорний жупан,—
Заховала тарілочку
У синій туман.
Золотую тарілочку
Всі знають давно:
То на небі сонце ясне
На весь світ одно.
Чорна баба—нічка темна:
Із давніх-давен
Покриває все на світі,
Як погасне день.

Амеросій Метлицький

БУРЯ

Буря віє, завиває,
І сосновий бір трощить;
В хмарах блискавка палає,
Грім за громом грякотить.
Ніч то вуглем вся зчорніє,
То, як кров, зачервоніє.
Дніпр клекоче, стогне, плаче,
Й гриву сивую трясе:
Він реве й на камінь скаче,
Камінь рве, гризе, несе...

Яків Щоголів

ОСІНЬ

Висне небо сине,
Сине, та не те,
Світить, та не гріє
Сонце золоте.

Темная діброва
Стихла і мовчить,
Листя пожовтіле
З дерева летить.

Здалеку під небом,
В вирій летючи,
Голосно курличуть
Журавлів ключі.

Іван Франко

ОСІНЬ

Дрімають села. Ясно ще,
Осіннє сонце сьме,
Та холодом осіннім вже
В повітрі потягає.

Темнозелені садки
Дрімають вже без плоду,
І тихо гріються хатки,
І верби гнуться в воду.

Дрімливо в полі йде орач,
Бо час іще не скорий,
І звільна під озимину
Пухкую землю оре.

Корови ситі на стерні
Лежать і ремигають,
Картоплі пастухи печуть,
Коло вогню гуляють.

Яків Щоголів

ЗИМОВИЙ РАНОК

Я люблю веселий ранок
Холодною зими,
Як на двір, на стіни, ганок
І на шлях за ворітьми
Упаде із неба промінь,
Дим пов'ється з димарів,
На току підніме гомін
Зграя галок і граків.
Школярі свої гринджоли
З повіток подостають
І по вулиці, мов бджоли,
До сугорка загудуть.

Леонід Глібов

ЗИМНЯ ПІСЕНЬКА

Зимонько-снігурочко,
Наша білогрудочко,
Не верти хвостом,
А труси тихесенько,
Рівненько, гладесенько
Срібненьким сніжком.
Ми повибігаємо,
Снігу накачаємо
Купу за садком;
Бабу здоровенную,
Уночі страшенную,
Зліпимо гуртом.
Зробим очі чорні,
Рот і ніс червоні—
Буде, як мара.
День і ніч стоятимо,
Вовка проганятимо
Від свого двора.
Зимонько-снігурочко,
Просимо, голубочко,
Щоб мороз стояв,
Бабу товстобокою,
Відьму вирлоокою
Пильно доглядав.

Гляне ясне сонечко
В весняне віконечко,
Бабу припече;
Де й мороз той дінеться,
Геть від баби кинеться,
З ляку утече.
Буде баба плакати,
Будуть сльози капати
Знівечать кожух;
Голова покотиться,
Баба заколотиться
І в калюжу—бух!
Висохне водиченька,
Виросте травиченька,
Розцвіте садок,—
Ми тоді весняночку,
Любую паняночку,
Приберем в вінок.
Подаруем квіточку,
Із васильків скрипочку—
Грай, серденько, грай!
Звесели і воленьку,
І трудящу доленьку,
І весь рідний край.

Закарпатська
Одеська Дитяча
Бібліотека

Тарас Шевченко

ВЕСНА

Встала весна, чорну землю
Сонну розбудила,
Уквітчала її рясом,
Барвінком укрила.

І на полі жайворонок,
Соловейки в гаї
Землю, убрану весною,
Вранці зустрічають.

Леонід Глібов

ВЕСНЯНКА

„Весна прийшла!
Тепло знайшла!“—
Кричать дівчатка й хлопчики.

„Цвірінь, цвірінь!
Журбу покинь!“—
Клопочуться горобчики.

Прибіг дідок,
Зліз на горбок,—
У хаті бути не хочеться;

Тепляк дмухнув,
Крилом махнув,
По бороді лоскочеться.

Все ожило,
Все розцвіло,
І рій дітей привітненьких

На той горбок
Несуть вінок
З фіалочок блакитненьких.

Степан Руданський

ГЕЙ, БИКИ!

Та гей, бики! Зоремо поле,
Посієм ярее зерно,
А спаде дощик, незабаром
З землі пробудиться воно.

Пробудиться і на світ гляне,
І, як дівочії вінки,
Зазеленіють наші ниви,—
Чого ж ви стали? Гей, бики!

Евген Гребінка

МАКІВКА

У лузі маківка весною зацвіла,
Проміж других квіток, як жаром червоніла,
До неї раз-у-раз літа бджола,
Бабок, метеликів над нею грає сила.

Леонід Глібов

КВІТЧИНЕ ВЕСІЛЛЯ

У вишневому садочку,
Під вербою, в холодочку,
Щоб лихо прогнать
І щоб долю звеселити,
Заходились наші квіти
Весілля гулять.

Не було б таких новинок,
Та хрещатенький Барвінок
Усіх здивував—
Він Фіалочку блакитну,
Наче панночку тендітну,
За себе узяв.

Посередині в таночку,
У зеленому віночку,
Танцює Будяк.
Кругом свашки і сусідки;
І Квасолі і Нагідки,
І між ними Мак.
Наче справжньої музики,
Грають Півні та Індики,
Деренчить Гусак.

А Будяк всіх потішає,
 Підморгне і примовляє,
 „Отак, квіти, так!“
 Танцювала риба з раком,
 А морквиця з пастернаком,
 Та не краще нас!
 Нуте ж швидко, шпарко, квіти,
 Молодих повеселити—
 Один тому час!

Ой, козаче молоденький,
 Наш Барвінку зелененький,
 Потіш Будяка,
 Утни тропака!
 Нехай гляне Редька в дірку,
 Переверне долю гірку
 Догори хвостом

І музиченьку почує,
 Потанцює, пожартує
 З товстим Будяком.
 Де взялись Чижі й Синиці,
 Прищобечують музиці,
 Ще пристав і Шпак.
 Будяк скаче, не вгаває,
 Підморгне і примовляє:
 Отак, квіти, так!“

Іван Франко

КИЦЯ

Плакала киця на кухні,
Аж їй очиці попухли.
„Чого ж ти, киценько, плачеш,
Їсти чи питоньки хочеш?“
— З тяжкої жалості плачу.
Сам кухар сметанку злизав,
На мене, кицуню, сказав.
Хтів мені лапки побити,
Чим же я буду ходити?
„Скажи ж нам, киценько мила,
Як ти ся в нього просила?“
— Я му сказала: ой, пане,
Хай тобі жаль мене стане!
Не бий ти кицю мізерну,
Я тобі шкоду поверну.
Настане ранок майовий,
Піду я в поле на лови;

Походжу мало чи много,
Зайчика зловлю малого,
Тобі принесу живого.
Горобці, в стрісі укриті,
І перепелонька в житі,
Все те моя буде здобич,
Як мені буби не зробиш.
А як полудне настане,
Пригріє сонце весняне,
Скриються зайчики й птахи,
Я влізу в воду по пахи
І всі броди переброджу,
Вже ся на хитрість спроможу.
Вже ся спроможу на шутку,
Наставлю хвостик, як вудку,
Наловлю рибок я много,
А все для тебе, їй-богу!

ЩОГЛИК

— Щоглик! Щоглик!—Дітки раді
— Щоглик!—тільки і слівця.
А він тріпавсь на принаді,
Марно рвався із сільця!
Визволяють,—скільки сміху.
Глянь, дідусю, глянь, чи ба?
— Бачу, дітки, вашу втіху;
Зате щоглику журба.
Зна, що буде нудить світом,
Не про нього ваш куток!..
Щебетав би собі літом
Та згодовував діток.
Не привикне він до клітки,
Бо неволя всім гірка...
Не то пташки, милі дітки,—
Шкода навіть червяка.

То ж послушайте старого:
Не держіть узаперті
Цього щоглика малого,
Бо загине в самоті!
Позірнули дітки вгору,—
Пурхнув щоглик з рукава,
Знов витає по простору,
В небі ясному співа.
— Щоглик! Щоглик!—Дітки раді.
— Щоглик!—тільки і слівця...
З того часу на принаді
Вже не ставили сільця.

Михайло Коцюбинський

ПРО ДВОХ ЦАПКІВ

З одного берега йде до річки білий цапок, а з другого берега підходить чорний цапок. І той хоче через річку перебраться, і другий. А через річку—кладка. Така вузенька, що тільки один може перейти, а двом тісно.

Не схотів білий цапок зачекати, поки перейде через кладку чорний, а чорний і собі не схотів заждати, щоб перейшов білий.

Ступили обидва на кладку, зійшлись посередині та й ну один одного лобами і рогами бити! Бились, бились та й попадали обидва в воду.

ДВІ КІЗОЧКИ

А дві кізочки — то були розумнішими. Зустрілись вони на вузенькій стежечці. З одного боку стежечки — глибокий рів, з другого — висока та крута гора. Розминутися ніяк не можна. Постояли вони, постояли, подумали-подумали. Одна кізочка стала на коліна, лягла на стежці і притиснулась до гори.

Тоді друга обережно переступила через неї, а та, що лежала, встала й пішла собі.

ІВАСИК ТА ТАРАСИК

Івасик ловив рибку. Все, що зловив, склав у кошочок, закинув кошочок на плечі та й іде додому. Побачив його Тарасик та й тихенько, тихенько за ним. Думає, як би витягти рибку.

Тільки Тарасик підкрався до кошочка, а Івасик почув, що хтось ззаду до кошочка добирається, та й озирнувся.

Тарасик одскочив, руки заклав назад, голову задер, іде, наче то не він до кошочка добирався.

Пішов Івасик далі. Йде собі спокійно, а Тарасик знов підкрався, заклав у кошочок руку та як заверещить!

Великий рак вчепився йому в палець!

Бо в кошочку не тільки рибка була, а й раки. А Тарасик аж скаче, так його болить.

Івасик обернувся, побачив та й сміється з Тарасика: ага! попався!

Насилу Івасик одчепив од пальця рака. Одчепив, поклав у кошочок та й пішов собі додому.

А у Тарасика палець розбух, кров з його капає. Плаче бідний.

Михайло Коцюбинський

ДЕСЯТЬ РОБІТНИКІВ

Зайшов я колись до одної жінки в хату. Одаркою звали жінку. Дивлюсь, а у неї в хаті так чисто, гарно так: діти умиті, чисто одягнені, обід зварений.

— Як ви встигаєте все поробити? — питаю я в Одарки.

А вона каже:

— Як же мені не встигнути! У мене служать аж десять робітників. Вони мене слухають; що не скажу, — зроблять, один одному допомагають!..

— Які ж то у вас робітники?

— А ось вони! — засміялась Одарка і поклала на стіл своїх десять пальців.

Іван Франко

РІПКА

Був собі дід Андрушка, а в нього—баба Марушка, а в баби—дочечка Мінка, а в дочки—собачка Хвінка, а в собачки—товаришка, киця Варварка, а в киці—вихованка, мишка Сіроманка.

Раз весною взяв дід лопату та мотику, скопав у городі грядку велику, гною трохи наносив, грабельками підпушив; зробив пальцем дірку та й посадив ріпку.

Працював дід немарно: зійшла ріпка гарно. Щодень ішов дід у город, набравши води повен рот, свою ріпку поливав, їй до життя схоти додавав.

Росла дідова ріпка, росла. Зразу така, як мишка, була, потім, як кулак, потім, як буряк, потім, як два, а накінці стала така, як дідова голова.

Тішиться дід, аж не знає, де стати. „Час,—каже,—нашу ріпку рвати“. Пішов він на город—гуп, гуп! Узяв ріпку за зелений чуб; тягне руками, уперся ногами,—мучився, потів увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дід бабу Марушку: „Ходи, бабусю, не лежи, мені ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони на город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда—за плече. Тягнуть, аж піт тече. Смикає дід ріпку за гичку, смикає баба діда за сорочку, працюють руками, упираються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе баба дочку Мінку: „Ходи, доню, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони на город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда—за сорочку, дочка бабу—за торочку. Тягнуть руками, упираються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе дочка собачку Хвінку: „Ходи, Хвіночко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони на город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда—за сорочку, дочка бабу—за торочку, собачка дочку—за спідничку. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе собачка кицю Варварку: „Ходи, Варварочко, не лежи, нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони на город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда—за сорочку, дочка бабу—за торочку, собачка дочку—за спідничку, киця собачку—за хвостик. Тягнуть і руками, і зубами, упираються ногами. Промучились увесь день, а ріпка сидить у землі, як пень.

Кличе киця мишку Сіроманку: „Ходи, Сірочко, не біжи, нам ріпку вирвати поможи!“

Пішли вони на город—гуп, гуп! Узяв дід ріпку за чуб, баба діда—за сорочку, дочка бабу—за торочку, собачка дочку—за спідничку, киця собачку—за хвостик, мишка кицю—за лапку. Як потягли та й покотилися.

Упала ріпка на діда Андрушку, дід—на бабу Марушку, баба—на дочку Мінку, дочка—на собачку Хвінку, собачка—на кицю Варварку, а мишка—шусть у шпарку.

ЗАЄЦЬ ТА ІЖАК

Іжак стояв собі коло дверей своєї нори, заклав лапки за пояс, виставив ніс на теплий вітер та й мугикав собі стиха пісеньку,—чи гарну, чи погану—кому яке до того діло. Як знає, так і співає. Мугикає собі тихенько, а далі подумав:

—Поки там моя жінка мие дітей та дає їм свіжі сорочки, дай лишень — піду я трохи в поле, пройдуся та й на свої буряки подивлюся, чи добрі вирости.

Буряки були недалеко від його хати. Іжак брав їх, скільки йому треба було на страву для своєї родини, а тому й говорив завжди „мої буряки“. Ну, добре. Зачинив він за собою двері і поплентався стежкою в поле. Недалеко й пройшов, аж тут назустріч йому Заєць. Він також вийшов прогулятися і до „капусти своєї“ теж навідатись.

Побачивши Зайця, Іжак привітав його чемненько. Та Заєць був собі великий панич і дуже горда штука. Він не відповів нічого на Іжакове привітання, а тільки глянув на нього дуже звисока й озвався:

—Ого, а ти чого так рано ось тут по полі волочишся?

—Погуляти вийшов,—відповів Іжак.

—Погуляти?—зареготався Заєць.—А я думав що з твоїми кривими ногами краще було б лежати, ніж на прогулянку лазити.

Ця насмішка дуже розсердила Іжака, бо ноги в нього таки криві.

—Ти, певно, думаєш,—каже Іжак до Зайця,—що ти своїми довгими лапами швидше побіжиш.

—Авжеж,—відповів Заєць.

—Можемо зробити спробу,—мовив Іжак.—Ану побиймося об заклад, побачиш, чи я тебе не пережену.

—Це вже сміх людям сказати. Ти своїми кривульками випередиш мене,—сміявся Заєць.—Ну, про мене, зробимо спробу, коли тобі така охота.

— Гарзд!— відповідає Заець.— Давай руку. А тепер біжим.

— Ну-ну, чого так поспішати,— відповів Іжак.— Треба наперед піти додому, трішки поспідати, а через півгодини я повернусь на оце місце.

Заець не мав нічого проти, бо і йому хотілося перед тим похрумати свіжої капусти. А Іжак тим часом поплентався додому.

Приходить Іжак додому і каже до своєї жінки:

— Жінко, вбирайся швиденько, поїдеш зі мною в поле.

— А чого мені в поле?— питає Іжачиха.

— Знаєш, я та Заець маємо обидва бігати наввипередки.

— Чи ти, чоловіче, з глузду з'їхав?— скрикнула Іжачиха. Ти та з Зайцем хочеш наввипередки бігати?

— Авжеж хочу. І ти мусиш мені допомогти.

Що мала Іжачиха робити? Зібралася і пішла з чоловіком. А дорогою Іжак і мовить до неї:

— Бачиш оцю довгу ниву? Тут мають бути наші перегони. Заець бігтиме одною борозною, а я— другою. Відтіля, з гори, починаємо бігти. Отже, ти стань собі ось тут, у борозні, і коли Заець набіжить сюди, то ти підведи голову та й крикни:

— А я вже тут!

Так розмовляючи, вони прийшли на умовлену ниву. Іжак поставив жінку на умовлене місце, а сам пішов борозною на другий кінець.

Приходить, а Заець уже там.

— Ну, що ж, біжімо?— питає Заець.— Ну? раз... два...

Один став в одну борозну, другий— у другу.

Заець крикнув „три“ і рушив сам, як вихор, нивою.

А Іжак пробіг, може, з три кроки, потім сів, посидів у борозні і повернувся назад на своє перше місце. А Заець жене щосили. Та коли добіг на кінець ниви, аж тут Іжакова жінка з другої борозни кричить йому назустріч:

— А я вже тут!

Заець тільки очі витріщив з диву: він і не подумав, що це не той Іжак, бо, знаєте, Іжак і Іжачиха однаковісінькі на вигляд.

— А де ж як могло статись?—скрикнув Заець.—Біжим ще раз, назад!

І, не передихнувши добре, він вихром полетів нивою, поклавши вуха на спину. Іжачиха лишилася спокійнісінько на своїм місці. А коли Заець добіг на другий кінець ниви, то там Іжак крикнув йому назустріч:

— А я вже тут!

Розлютувався Заець. Що за диво? Щоб кривоногий Іжак мене випередив!

І, не тямлячи себе з досади, крикнув:

— Ану, ще раз біжим!

— Про мене, Семене,—мовив Іжак,—біжим хоч десять разів, мені байдуже.

Побіг Заець, а внизу знову чує:

— Я вже тут!

Біжить ще раз угору—знов те саме. Так він, бідолаха, бігав, бігав аж сімдесят і три рази туди й назад, а Іжак кожен раз був „уже тут“. Чи Заець добіжить до одного краю ниви, чи до другого, все чує одно: „Я вже тут“. А сімдесят четвертий раз Заець не добіг. Саме на середині ниви впав на землю і сконав на місці. А Іжак гукнув на свою жінку, і обое пішли радіючи додому. І живуть мабуть і досі, коли не померли.

Після того весь заячий рід вже не бігав наввипередки з Іжаками. Так що ми, дітоньки, вже того ніколи не побачимо. А для вас, діти, звідси така наука: ніколи не підіймай на сміх слабшого чоловіка.

БІДА НАВЧИТЬ

Був собі горобець. І був би він нічого собі горобчик, та тільки біда, що дурненький він був. Як вилупився з яйця, так з того часу ні трошки не порозумнів. Нічого він не тямив, ані гніздечка звити, ані зерна доброго знайти,—де сяде, там і засне; що на очі навернеться, те і з'їсть. Тільки й того, що завзятий був дуже,—е чого, нема чого, а він уже до бійки береться. Одного разу літав він з своїм товаришем, теж молодим горобчиком, по дворі в одного господаря. Літали вони, гралися, по смітничку громадили та й знайшли три конопляні зернятка. От наш горобчик і каже:

— Мої зернятка! Я знайшов!

А чужий і собі:

— Мої! Коли мої! Коли мої!

І почали битися. Та так б'ються, та так скубуться, аж догори скачуть, аж пір'я з них летить. Бились, бились, поки потомились; сіли один проти одного, надулись і сидять; та вже й забулись, за що була бійка. Коли згадали: а де ж наші зернята? Зирк, аж зернят вже нема. По дворі ходить курка за курчатами, квокче та промовляє:

— Дурні бились, а розумні пожилились!

— Що ти кажеш?—питають горобці.

— Та то я дякую вам, що ви такі дурні! От поки ви здуру бились, то я з моїми курчатками поснідала вашими зернятками! Що то, сказано, як хто дурний!.. Нікому було вас бити та вчити! Якби вас хто взяв у добру науку, то може б з вас і птахи були!

Чужий горобчик розсердився за таку мову:

— Вчи своїх дурних курчат розуму, а з мене й мого розуму досить!—підскочив, тріпнув крильцем, цвірінькнув та й полетів. А наш горобчик зостався і замислився.

— А правда,—думав він,—краще бути розумним. От курка розумна, собі наїлася, а я мушу голодний сидіти.

Подумав, подумав, та й почав просити курку:

— Навчіть мене розуму, пані матусю! Ви ж такі розумні!

— Е, ні— каже курка,— вибачай, серденько! Маю я й без тебе клопоту доволі,—он своїх діточок чималенько, поки то всіх до ума довести! Шукай собі інших учителів!—та й пішла собі в курник.

Зостався горобчик сам.

— Ну, що робить? Треба кого іншого питати, бо вже я таки не хочу без розуму жити!—і полетів у гай.

Прилетів у гай, коли бачить, сидить зозуля на калині та все „куку! куку!“ От він до неї:

— Тіточко, що я вас проситиму! Навчіть мене розуму! У вас же нема своїх дітей: ото курку просив, то вона каже, що в неї й так багато клопоту.

— А я тобі от що скажу,—відповіла зозуля,—як у мене свого клопоту нема, то чужого я й сама не хочу! От, не мала б роботи, чужих дітей розуму вчити. Се не мое діло! А от, коли хочеш знати, скільки тобі літ жити, то се я можу тобі сказати.

— Аби ти була жива, а за мене не турбуйся!—відрізав горобець і полетів геть.

Полетів він геть аж на болото, а там ходив бузько і жаб ловив. От підлетів горобчик до нього та й каже несміло:

— Пане, навчіть мене розуму. Ви ж такі розумні...

— Що, що, що?—заклекотів бузько,—тікай но ти, поки живий! Я вашого брата!..

Горобчик мерщій від нього, ледве живий від страху.

Бачить він, сидить на ріллі гава і сумує От він до неї:

— Дядино, чого ви так зажурились?

— Сама не знаю, синочку, сама не знаю!

— Чи не можете, дядиночко, мене розуму навчити?

— Та ні, синочку, я й сама його не маю. А от коли вже ти так хочеш, то полети до сови: вона, кажуть, вельми розумна, то може вона тобі що порадить. А я до того розуму не дуже...

— Прощавайте, дядино!—сказав горобчик.

— Щасливо!

Полетів горобчик питати, де сова сидить; сказали йому, що вона в сухому дубі в дуплі мешкає. От він туди,—бачить, справді сидить сова в дуплі, тільки спить. Горобчик до неї:

— Пані! Чи ви спите? Пані! пані!

Сова як кинеться, як затріпоче крилами:

— Га? що? хто?—кричить, витріщаючи очі.

Горобчик трохи і собі зляквся, а все таки хоче свого дійти.

— Та це я, горобець...

— Горобець? Який горобець? Не бачу! Чого притирився? І яка вас лиха година подневі носить? Осе напасть! І вдень не дадуть заснути!..

І сова заснула.

Горобчик не посмів її вдруге будити, сів собі на дубі та й почав ждати ночі. Ждав, ждав, аж йому обридло. Коли се, як стало вже добре темніти, прокинулась сова та як заведе: Гу-у-у-у!.. Гу-гу-гу-у-у!.. Горобчик аж отерп зо страху: хотів уже тікати, та якось утримався.

Вилізла сова з дупла, глянула на горобчика, а очі в неї сві-
тять! Страх, та й годі!..

— Ти тут чого?—спитала.

— Та я, вибачайте, моя пані,—ще з ранку тут сиджу...

— І чого?

— Та чекаю, поки ви встанете...

— Та ж я встала! Ну, чого тобі треба? Чого стремиш?

— Я хотів би вас просити,—вибачайте ласкаво,—чи не могли
б ви мене розуму навчити? Адже ви такі мудрі ..

— Не на те я мудра, щоб розуму навчати! Хто дурнем вродився, той дурнем і згине. Тікай но ти, а то я голо-о-дна!—
гукнула сова, та як засвітить очима...

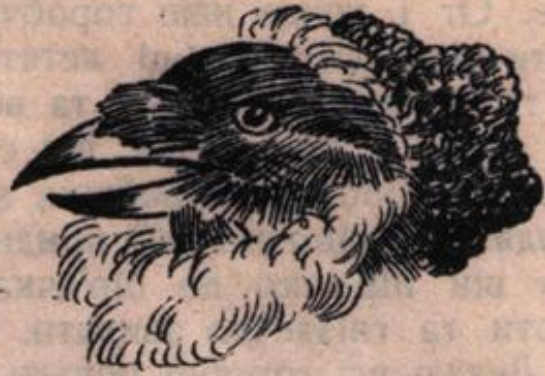
Горобчик миттю як схопитися, полетів світ-за-очі, десь у
гущавину заховавсь та там і проспав аж до самого ранку.
Спить горобчик, та так міцно, коли се у нього над головою
щось як заскрегоче: „Че-че-че!“ Горобчик прокинувся, аж ди-
виться, сидить на сучку сорока-білобока та так скрегоче, аж
очі заплющила.

— З ким ви, панянку, так розмовляєте?—спитав її горобець.

— А тобі що до того? Чи ба, який цікавий! А хоч би й
з тобою!

— Та я дуже радий, як зо мною. Я б вас просив, моя панно,
щоб ви мене розуму навчили.

— А нащо тобі, мій молодчику, розум? Без розуму легше
в світі жити, та таки й веселіше. А ти, голубчику, ліпше красти
вчися, от як я, тоді й розуму не треба. З великого розуму не
тяжко й з глузду зсунутись; ти ось поговори зо мною, то я

тебе навчу, як і без розуму прожити... — і заскреготала со-
рока, та щодалі, то все хутчіш та все дрібніш. .

— А бодай тобі заціпило, скреготухо!—крикнув горобчик,—
й ото глушить! Цур тобі!—та скоріш від неї геть.

Сів собі горобчик на полі та й думає: „Де я того розуму
навчуся? Скільки світа злітав, а щось небагато навчився, хіба
вже воно так і зостанеться...“ Зажурився він, поглядає сумно
по полю, а по полю чорний крук ходить та так поважно.

„Ну, ще в сього поспитаю; се вже останнє“,—подумав го-
робчик.

— Навчіть мене розуму!—звернувся він просто до крука.—
Я вже давно його шукаю, та ніяк не знайду.

— Розум, молодче, по дорозі не валяється,—мовив поважно
крук,—не так то його легко знайти! А я тобі от що скажу:
поки біди не знатимеш, то й розуму не матимеш. От тобі моя
наука. А тепер іди, мені ніколи.

Полетів горобчик, засмутився. „Що то мені така наука?“—
гадає собі; однак більше ні в кого розуму не питав,—обридло
вже. Посумував трохи, що мусить без розуму жить, а потім і
забув. Почав знов гуляти веселенько. Ні гадки йому.

І не зоглядівся горобчик, як літечко минуло. Настала осінь
з вітрами холодними, з дощами дрібними, а дедалі й сніжок
став перепадати. Біда горобчикові,—холод, голод! Вночі де не
сяде, спати не може, так холодний вітер і пронизує; вдень їсти
нічого, бо все зібрано в клуні, а якщо й знайде, то за сваркою

втеряє. От і почав наш горобчик до розуму приходити, — годі сваритися! Куди горобці летять, і він з ними; що вони знайдуть, то і він поживиться, та все без сварки, без бійки, то горобці його й не женуть від себе, — а перше то й близько не підпускали. Побачив горобчик, як інші пташки в теплих гніздечках сидять, почав він і собі придивлятися, як то гнізда будуються. Почав він пір'ячко до пір'ячка збирати, соломку до соломки складати та гніздечко звивати. Так статкує наш горобчик, так дбає! Дедалі всі горобці почали його поважати; куди зберуться на раду, то і його кличуть, так він вславився між ними своїм розумом. Перезимував він зиму щасливо, а на весну вже став великим та мудрим горобцем; сидів він у гніздечку не сам, а з горобличкою, і четверо ячок у гніздечку лежало. Як виклюнулись гороб'ята, то горобцеві новий клопіт, — годувати діточок, та вкривати, та глядіти, та од хижого птаства боронити, — не до гульні було! А вже що господарний був горобець, то, було, аж сусіди горобці дивуються: „Які ви, пане сусідоньку, мудрі! І де ви того розуму навчилися?“ — питають, було, його. А він, було, тільки голівкою кивне: „Біда навчила!“ — каже.

Ціна 4 крб.

УТРО

Стихи, сказки и рассказы классиков украинской литературы
(На украинском языке).

УПОРЯДКУВАЛА Ц. АЛЬБЕРТ

Редактор Ів. Нехода. Художній редактор І. Палешинський. Тех-
редактор Г. Яценко. Техкер Я. Ольман. Здаю на виробництво
10/XI 1946 р. Підписано до друку 11/IV 1947 р. БФ 01113. 2½ друк.
арк., 2,66 обл. авт. арк. 40320 знаків в друк. арк. Формат 70 × 92¹/₁₆.
Тираж 30000. Зам. № 2125. Ціна 4 крб.

2-га хромолітографія ім. Леніна. Одеса, Леніна, 49.